

Det bedragna Israel och Hammarskjöld

Israel började Sinaikampanjen den 29 oktober förra året. Aktionen skedde i självförsvar; dess huvudsyften var att slå ned de egyptiska angreppsförberedelserna på Sinaihalvön och att avstyra de egyptiska övergreppen i Akababukten och från Ghazaområdet. I Akababukten hindrade Egypten genom ett batteri på ön Tiran all skeppsfart till den israeliska hamnen Eliath. Ghazaremsan, med dess 300 000 invånare, av vilka 200 000 arabiska flyktingar, var centrum för de attacker som Egypten genom sin själv-mördarförband (fedayeen) — riktigare mördarförband — oavslutligt gjorde på israeliska gränsområden. Bakom aktionen låg den vidare tanken att framkalla en allmän fredlig uppgörelse i Mellanöstern eller att åtminstone tvinga arabstaterna att respektera stilleslottsavtalen av år 1949 och inställa blockaden och gerillakriget mot Israel.

Då Förenta nationerna ingrep vek Israel tillbaka. I det längsta behöll man dock de viktigaste av de vunna positionerna, Akaba och Ghaza. FN:s påtryckningar jämte löftet att dessa områden skulle provisoriskt övertas av en internationell truppstyrka i FN:s regi ledde emellertid i februari och mars i år till reträtt även på dessa punkter. I fråga om Ghaza utgick man både i USA, FN och Israel från att FN-expeditionen skulle ha hand om den civila förvaltningen, främst polisväsendet. Men Nasser sände omedelbart — i mitten av mars — en guvernör och polistrupper till Ghaza, och FN:s civila administration drogs tillbaka innan den hunnit överta de israeliska ockupationsmyndigheternas funktion. Därmed hade Egypten, trots det totala nederlaget, nästan alltigenom återvunnit sina positioner före Sinaikampanjen.

I den berömda tidskriften Foreign Affairs har utgivaren, Hamilton Fish Armstrong, en av USA:s mest försiktiga och auktoritativa utrikesexperter, nu givit en ingående redogörelse för hur allt detta gick till. Det är den ojämförligt bästa framställningen i ämnet hittills. Intrycket är att FN, på grund av skilda omständigheter och motiv, gjort fiasko. Den mest begränsade, mest trängsytta uppfattningen om organisationens uppgift har segrat, och rätten — i juridisk likaväl som i moralisk mening — har besegrats av opportunisten och dess korta vyer.

I november 1956 framförde USA:s delegat i FN, Lodge, ett förslag som gav anledning till hopp om att organisationen skulle gå till en lösning i stort av förhållandet mellan Israel

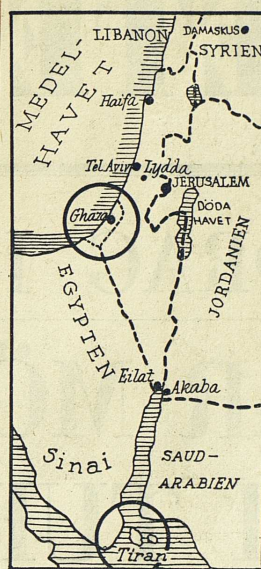
och arabstaterna. Med anledning av vad som skett borde enligt förslaget de stora tviste-frågorna tas upp: alltså gränspfrågan, flyktingfrågan, övergången från stillestånd till fred. Avsikten var uppenbarligen att Israel i samband med avblåsandet av den framgångsrika kampanjen skulle få fred, att blockaderna och gerillakriget skulle avvecklas. Sovjetblocket, neutralistblocket kring Indien och arabstaterna ville emellertid helt enkelt att Israel skulle fördömas och bestraffas, att man skulle återgå till läget före Sinaikampanjen. USA föll undan och sköt i det följande så långt möjligt över saken på FN:s sekretariat. "Låt Dag göra det", sade man i Armstrongs formulering, i stället för att som förut säga "Gör det själv".

Hammarskjöld utgick i sitt följande arbete från den trängsta möjliga tolkningen av FN:s funktioner. Det gällde att komma tillbaka till status quo ante, till situationen före krisen, och detta var att i realiteten gå Egyptens ärenden. Generalsekreteraren uppträdde som mellanhand i förhållande till de stridande, inte som "en skiljedomare som representerade en tredje part (FN)". Hans rapport av den 24 januari 1957 var visserligen "ett invecklat dokument både i fråga om resonemang och uttrycks-sätt", men den gick ostridigt ut på att ingenting kunde göras utan Egyptens samtycke och att Israel inte kunde begära några garantier i samband med en fullständig reträtt. Denna rapport blev ett alibi för de krafter i FN som ville verka för en lösning i stort, men var än mera angelägna att inte skärpa motsättningen till Ryssland, Indien, Egypten och med dessa stater lierade grupper. Man kan utan överdrift säga att dessa krafter, liksom Hammarskjöld, satte oklarheten i system för att undvika bråk — oklarheten i formuleringen blev emellertid i realiteten alltid till Egyptens fördel.

Det bästa — och värsta — exemplet gäller utrymningen av Ghaza. Den 1 mars förklarade Israels utrikesminister Golda Meir i FN att de israeliska trupperna skulle dras tillbaka från Ghaza. Hon uppställde inga villkor för reträtten, men betonade att den skedde under vissa förväntningar och antaganden, dels allmänna, dels rörande Ghaza. I fråga om Ghaza yttrade fru Meir att "övertagandet av Ghaza från Israels militära och civila förvaltning skulle ske uteslutande av FN:s expeditionstyrka" och att FN:s förvaltning av Ghaza "skulle upprätthållas under en övergångsperiod till dess fred slutits, vilket bör ske så snart

som möjligt, eller ett definitivt avtal träffats om Ghazaremsans framtid".

Klarare kunde inte sägas att enligt Israel Ghaza till vidare skulle civilt förvaltas av FN. Hela världen måste

Ghazaområdet och passagen till Akabaviken — två av huvudproblemen i konflikten mellan Israel och arabstaterna.

ha fått intrycket att USA godtog dessa antaganden då Eisenhower omedelbart efter talet i en not till Israels regering bland annat skrev att de "förhoppningar och förväntningar" som fru Meir uttalat var "rimliga" och att "USA skall se till att dessa förhoppningar inte visar sig fåfänga". Generalsekreterarens rapport den 8 mars innebar, vad Ghaza beträffar, en liknande utfästelse. "Intill dess andra anordningar vidtas har FN:s expeditionstyrka övertagit ansvaret för den civila förvaltningen i Ghazaremsan..." Han hade redan i en tidigare rapport, 22 februari, betonat att civilförvaltningen i Ghaza "i första hand skulle handhas uteslutande av Unef (FN:s styrka)".

I fråga om såväl Ghaza som de mera allmänna "antaganden" under vilka Israel skred till reträtt blev den israeliska regeringen bedragen. Den 7 mars ryckte FN-trupperna in, den 8 mars kom agenter för Egyptens regering med uppdrag att arrangera demonstrationer, den 14 mars övertogs civilförvaltningen av en egyptisk general — FN gav vika. Eisenhower och Hammarskjöld kan måhända — de har såvitt bekant inte gjort det — komma ifrån sitt ansvar genom ordrytteri. Hammarskjöld hade ju blott lovat att Ghaza skulle förvaltas av FN "i första hand" (in the first instance) och "intill dess andra anordningar vidtas" (until further arrangements are made); han kunde svara att FN förvaltade Ghaza en vecka och att sedan "andra anordningar" vidtog. Men var och en vet att Eisenhower och Hammarskjölds löften var avsedda att uppfattas på ett helt annat sätt och att ett ordrytteri i detta fall skulle understryka förblindelsen och reträtten.

Armstrong framhåller det olyckliga i att FN nöjt sig med att tvinga Israel till återtåg utan att söka nå en lösning av en situation som är "en brutal utmaning mot den internationella menigheten och ett ständigt hot mot världsfreden". Detta låter sig sägas. Men vem har väl trott att FN, till stor del bestående av stater som ständigt kränker stadgan och de mest elementära rättsregler, skulle kunna uppträda effektivt till rättens och fredens skydd? Vad som på en gång är motbudande och överraskande är att de goda krafterna inte bara låtit sig bli redskap för de onda, utan också, under explosioner av legalism och moralism, bedragit det hotade Israel.